

Weronika Juroszek
Uniwersytet Śląski

Wybór współmałżonka – aspekt zadaniowy, ewolucjonistyczny i planowy

Summary

EVOLUTIONARY, DEVELOPMENTAL AND PLANNING ASPECTS OF SPOUSE CHOICE

In this paper the author analyses the developmental, evolutionary and planning aspects of spouse choice. The work refers to Robert Havighurst's developmental tasks theory, Tadeusz Mądrzycki's personality theory and the evolutionary psychology theory. According to Havighurst's theory, failure to achieve such an important developmental task as spouse choice makes the man unhappy, which in turn makes the following developmental tasks even more difficult. Spouse choice should not only be a decree of faith but also a conscious task. The planning aspect of spouse choice is analysed referring to Mądrzycki's theory, considering such life plans features as the essence, importance degree, conformity to social norms, realism or minuteness of detail. From the evolutionary psychology theory perspective, the short woman's fertility time has a serious consequence – little time for spouse choice.

Key words: spouse choice, developmental task, life planning

red. Paulina Marchlik

Wprowadzenie

Rezultaty badań zgodnie pokazują, że choć odsetek młodych ludzi planujących założenie rodziny stale zmniejsza się (Plopa 2010), to jednak wciąż dla większości z nich małżeństwo i rodzicielstwo należą do najważniejszych celów życiowych (Plopa 2008a; Plopa 2008b; Plopa 2010). Realizacja obu tych celów uwarunkowana jest decyzją o wyborze współmałżonka. Wybór ten jest

jednym z podstawowych czynników powodzenia małżeństwa (Braun-Gałkowska 1985: 24).

W literaturze przedmiotu tematyka wyboru współmałżonka rzadko poddawana jest osobnej, gruntownej analizie, najczęściej rozpatruje się ją pośrednio, w ramach takich zagadnień, jak: psychospołeczne uwarunkowania realizacji zadań rozwojowych związanych z małżeństwem i rodziną (Liberska, Malina 2011; Malina 2012), cechy pożądanego przez młodych ludzi u potencjalnego kandydata na współmałżonka (Buss 1996; Wójtowicz 2011; Kaźmierczak 2013; Szumiec 2016), obraz małżeństwa i rodziny u młodych ludzi (Dyczewski 2007; Komorowska-Pudło 2007; Biernat 2009; Dyczewski 2009; Siudem 2009; Dobosz 2012; Sokal 2013; Ruskiewicz 2014); wychowanie do życia w rodzinie (Braun-Gałkowska 1994; Braun-Gałkowska, Gutowska 1994; Ostrowska, Ryś 1997; Miazgowicz 1998). Tematyka wyboru współmałżonka pośrednio podejmowana jest też przez badaczy analizujących zagadnienie poszukiwania partnera w internecie (Kacprzak, Leppert 2013; Dominiczak 2016) oraz funkcjonowania psychospołecznego tzw. singli (Czernecka 2014; Butrym, Żuk 2016; Rzymowska 2016; Sobiczewska 2016; Świąder 2016).

W dzisiejszej rzeczywistości nastąpiły ogromne przeobrażenia w społeczeństwie przejawiające się m.in. w późnym zawieraniu małżeństwa i zwiększającą się liczbą osób stanu wolnego. Dokonały się nieznanym wcześniejszym pokoleniom zmiany w strukturze rodziny (Brzezińska, Trempała 2006; Brzezińska, Ciecuch 2016: 206; Kłym-Guba, Ciecuch 2016: 223; Pilarska 2016: 333). „Silne różnicowanie się ścieżek rozwojowych już od okresu wczesnej dorosłości powoduje znaczną różnorodność w efektach rozwoju u poszczególnych osób (Buhl, Lanz 2007; Lanz, Tagliabue 2007; Macek, Bejcek, Vanickova 2007). Proces ten nazywany jest indywidualizacją i destandardyzacją ścieżki życia” (cyt. za: Brzezińska, Kaczan 2010: 89). Z jednej strony wspomniany proces daje duże możliwości kształtowania własnego życia, z drugiej jednak może przyczyniać się do swoistego zagubienia młodych ludzi. Z tego względu tak ważne zagadnienie, jakim jest wybór współmałżonka, warto poddać analizie w świetle teorii, w których zwraca się szczególną uwagę na celowość, powinność i przewidywanie konsekwencji swoich działań.

W niniejszym opracowaniu problematykę wyboru współmałżonka analizowano w aspekcie zadaniowym, ewolucjonistycznym i planowym. W tym celu wykorzystano teorię zadań rozwojowych Roberta Havighursta, ewolucjonistyczną koncepcję człowieka oraz teorię osobowości Tadeusza Mądryckiego. Przedstawiono też wybory małżeńskie (i związane z nimi wybrane obszary konfliktu) młodych dorosłych w percepcji rodziców i teściów.

Wybór współmałżonka jako zadanie w świetle teorii Roberta Havighursta

Badacze zajmujący się psychologią rozwojową zgodnie podkreślają, że nie sposób wskazać na jedną, ogólną teorię, która opisywałaby rozwój człowieka w sposób pełny i wyczerpujący. W zależności od założeń teoretycznych zagadnienie to można analizować z punktu widzenia rozwoju pewnych funkcji, właściwości człowieka, z kolei podejścia bardziej całościowe dotyczą funkcjonowania jednostki w wybranym, określonym momencie życia (Brzezińska, Trempała 2006: 282).

Teoria Havighursta jest jedną z wielu uznanych w literaturze przedmiotu. Została przywołana w niniejszym opracowaniu ze względu na analizę zmian rozwojowych pod kątem wykonania określonego, charakterystycznego dla danego okresu rozwojowego, zadania. Według Havighursta zadanie to pojawia się w pewnym okresie życia i wynika z potrzeb jednostki (somatycznych i psychicznych) oraz wymogów społeczeństwa (Havighurst 1956; Havighurst 1981).

Havighurst wymienia następujące stadia rozwojowe i odpowiadające im zadania: niemowlęstwo i wczesne dzieciństwo (np. uczenie się chodzenia i mówienia), średnie dzieciństwo (np. rozwijanie podstawowych umiejętności czytania, pisania i liczenia), adolescencja (osiąganie nowych, bardziej dojrzałych więzi z rówieśnikami obojga płci, rozwijanie sieci wartości, przygotowanie do małżeństwa i życia w rodzinie), wczesna dorosłość (wybór współmałżonka, uczenie się współżycia z małżonkiem, założenie rodziny, wychowywanie dzieci, rozpoczęcie pracy zawodowej), wiek średni (m.in. wspomaganie dorastających dzieci tak, aby stawały się odpowiedzialnymi i szczęśliwymi dorosłymi, traktowanie małżonka jako osoby, przystosowanie do starzenia się rodziców, osiągnięcie dojrzałości społecznej i obywatelskiej), późna dojrzałość (przystosowanie się do spadku własnych sił fizycznych, pogodzenie się ze śmiercią małżonka, utrzymywanie stosunków towarzyskich z ludźmi w swoim wieku) (Havighurst 1972, za: Przetacznik-Gierowska, Tyszkowa 1996: 69).

Havighurst stwierdza, że na czas wczesnej dorosłości przypada zadanie, jakim jest założenie rodziny – związane z wyborem współmałżonka, małżeństwem, rodzicielstwem. Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest to, że w przywołanej teorii odnośnie do wyboru współmałżonka używa się słowa „zadanie”, co kieruje działania jednostki w stronę obowiązku, celu, misji. Warto podkreślić, że przyjęcie dla jakichś działań ram zadaniowych ma swoje konsekwencje, mianowicie zakłada pewne napięcie, presję, planowość. Nie jest więc ani

rozrywką (działaniem nastawionym przede wszystkim na odprężenie i relaks), ani działaniem chaotycznym, pozbawionym jakiegokolwiek planowania. Można natomiast przypuszczać, że młodzi ludzie prawdopodobnie często postrzegają wybór współmałżonka w kategoriach przeznaczenia, szczęścia, daru losu. Takie podejście bagatelizuje rolę własnego wysiłku już na etapie nawiązania relacji romantycznej, jak i w późniejszym dbaniu o nią, zarówno na etapie narzeczeństwa, jak i przede wszystkim – małżeństwa.

Brak realizacji ważnego celu prowadzi do frustracji, złości, agresji, poczucia niespełnienia. Taki tok rozumowania koresponduje z założeniami Havighursta. Jak podkreślają Maria Przetacznik-Gierowska i Maria Tyszkowa odnośnie do zadania rozwojowego w ujęciu Havighursta: „Pomyślne rozwiązanie go (*achievement*) prowadzi do zadowolenia oraz sukcesu przy podejmowaniu zadań późniejszych, natomiast niepowodzenie (*failure*) czyni jednostkę nieszczęśliwą, nie aprobowaną przez otoczenie, co powoduje trudności w zakresie następnych zadań” (cyt. za: Przetacznik-Gierowska, Tyszkowa 1996: 67). Założenia teorii Havighursta skłaniają więc do refleksji, że jeśli młody człowiek nie wywiąże się z zadania rozwojowego, jakim jest założenie rodziny, to prawdopodobnie osiągną go negatywne stany emocjonalne: depresji, zwątpienia, zgorzknienia, czy nawet rozpacz. Teoria ta sugeruje więc, że podejście do wyboru współmałżonka powinno zostać potraktowane z należytą powagą, wybór ten stanowi bowiem podstawę satysfakcjonującego funkcjonowania psychospołecznego u większości ludzi.

Na małżeńskie wybory młodych ludzi istotny wpływ ma małżeństwo ich rodziców. Jeśli jednostka ma w rodzicach dobry przykład męża i żony, to wtedy wybór jest łatwiejszy (Zubrzycka 1993: 47; Krzysteczko 2000: 281; Kozubek 2012: 13; Sorkowicz 2012: 155), dowodem szczęśliwie zawartego małżeństwa rodziców jest m.in. dobre samopoczucie członków rodziny (Krzysteczko 2000: 281). „Dzieci z dobrze dobranych małżeństw świadomie przyrównują kandydatów do małżeństwa z rodzicami; z małżeństw źle dobranych natomiast podświadomie „wybierają” podobnych do rodziców” (cyt. za: Krzysteczko 2000: 281). Zadanie rozwojowe, jakim jest wybór współmałżonka, okazuje się więc trudniejsze w przypadku dzieci z małżeństw nieudanych. Ich decyzja jest w dużym stopniu nieświadomiona, osoby te często nie zdają sobie sprawy z motywów, które skłaniają je do spotykania się z osobą, z którą docelowo tworzą nieudaną relację romantyczną.

Biorąc pod uwagę fakt, że u ludzi, których małżeństwa rodziców były nieudane, więcej treści podlega nieświadomieniu (w tym bardzo często wyparciu), trudniejsza jest u nich kontrola nad negatywnymi, destrukcyjnymi uczuciami w stosunku do siebie i przyszłego współmałżonka. Jak pisze dalej Henryk

Krzysteczko „Ostateczna decyzja, mimo wielu tzw. kontrolowanych, a więc dostrzeganych i przemyślanych czynników, pozostaje zawsze w pewnym sensie tajemnicą, tak jak tajemnicze są uczucia, które mogą powstać i zniknąć w zupełnie nieoczekiwany sposób. Wówczas ważnym jest, aby te uczucia umieć rozpoznać i nazwać, i umieć je wypowiedzieć. W ten sposób można je chociażby w pewnym stopniu kontrolować i nad nimi panować” (Krzysteczko 2000: 281).

Wielce prawdopodobne jest to, że w najtrudniejszej sytuacji odnośnie do zadania rozwojowego, jakim jest wybór współmałżonka, są dziewczęta z nieudanych małżeństw rodziców. Rezultaty badań przeprowadzonych przez Marię Ryś wykazały, że to kobiety, w większym stopniu niż mężczyźni, ponoszą konsekwencje nieudanego małżeństwa rodziców (Ryś 2007). Warto więc podkreślić, że w szczególności w przypadku dziewcząt charakteryzujących się brakiem pozytywnych wzorców w małżeństwie rodziców, kontrola wypartych, niepracowanych i negatywnych nastawień dotyczących zamążpójścia powinna być jednym z głównych działań wychowawczo-terapeutycznych.

Wybór współmałżonka a płodność kobiet – ujęcie ewolucjonistyczne

W psychologii wyróżnia się kilka koncepcji człowieka, w tym cztery podstawowe: psychodynamiczną, behawiorystyczną, humanistyczną i poznawczą. Niektórzy badacze wspominają jeszcze o podejściu biologicznym, społeczno-kulturowym i ewolucjonistycznym (Zimbardo, Gerrig 2006: 12).

W ramach tego ostatniego podejścia zakłada się, że zarówno zdolności fizyczne, jak i umysłowe, ewoluowały w ciągu milionów lat, służąc konkretnym celom przystosowawczym. Badacze podkreślający elementy ewolucjonistyczne w zachowaniu człowieka często analizują zagadnienie łączenia się ludzi w pary, jako że zjawisko to jest podstawowym warunkiem przetrwania gatunku.

David Buss, czołowy przedstawiciel kierunku ewolucjonistycznego w psychologii podkreśla, że we wszystkich kulturach jako kandydatki na żonę najbardziej poszukiwane są kobiety młode (Buss 1996: 69; Buss 2001: 162). Młodość u kobiet jest ściśle powiązana z ich płodnością, zanikającej płodności towarzyszy spadek atrakcyjności fizycznej. U kobiet za atrakcyjność fizyczną odpowiadają estrogeny, których ilość w organizmie kobiety spada wraz z wiekiem. Estrogeny są produkowane w czasie cyklu miesięcznego kobiety, stąd zanikanie miesiączki jest jednoznaczne ze zmniejszającą się ilością produkowanych estrogenów i tym samym – urody. U mężczyzn spadek płodności przebiega dużo łagodniej, właściwie mężczyzna potencjalnie do końca życia pozostaje płodnym.

Bywa, że kobiety, współzawodnicząc z mężczyznami na polu zawodowym, zapominają, że ich sytuacja w kwestii potencjalnego rodzicielstwa różni się diametralnie od sytuacji mężczyzn. Kobiety, w porównaniu z mężczyznami, mają mniej czasu na podjęcie decyzji o wykonaniu zadania rozwojowego, jakim jest założenie rodziny (Easton i in. 2010; Juroszek 2014a; Juroszek 2014b: 199; Juroszek 2015: 30).

W czasopismach tzw. kobiecych oraz poradnikach nierzadko pojawiają się stwierdzenia, że obecnie ludzie żyją dłużej, więc dawne kanony dotyczące wczesnego zamążpójścia przestały już obowiązywać. Okazuje się jednak, że wydłużającemu się życiu kobiety nie towarzyszy wydłużająca się płodność. Jak stwierdza Buss „Potencjał reprodukcyjny kobiety czterdziestoletniej jest niski, a pięćdziesięcioletniej – właściwie zerowy. Kobieta zachowuje walory rozrodcze tylko przez pewien okres swojego życia. Mężczyźni uwzględniają to w swoich preferencjach” (cyt. za: Buss 2001: 162). Stąd kwestia stosunkowo niedługiego okresu płodności u kobiet wpisuje w ich przypadku wybór małżonka w węższe ramy czasowe. Fakt ten ma duże znaczenie dla satysfakcjonującego funkcjonowania psychospołecznego kobiet. Jako przykład warto podać sytuację czterdziestoletniego, nieżonatego mężczyzny, dobrze wykształconego, zaradnego i porównać ją z analogiczną sytuacją kobiety, która nierzadko jako przykry musi odbierać fakt, że jej rówieśnik spotyka się z dużym zainteresowaniem nie tylko kobiet zbliżonych do niego wiekiem, ale i tych młodszych. W przypadku przedstawielek płci żeńskiej możliwości umawiania się z młodszymi mężczyznami są istotnie mniejsze. W nawiązaniu do tej prawidłowości Buss przytacza dane dotyczące mężczyzn zamieszkujących wyspę Poro (Kenrick, Keefe 1992, za: Buss 2001: 183). „Ci, którzy mieli powyżej 20 lat, brali za żony kobiety o rok lub dwa od siebie młodsze, mężczyźni powyżej trzydziestki wybierali kobiety o 3–4 lata młodsze, a ponad czterdziestoletni poślubiali wybranki młodsze o 13–14 lat. Dane te, choć ograniczone do jednego czasu i miejsca, są reprezentatywne dla ogólnej tendencji, zgodnie z którą mężczyźni w miarę upływu lat poślubiają coraz to młodsze od siebie kobiety (Kenrick, Keefe 1992)” (cyt. za: Buss 2001: 183).

Okazuje się więc, że kwestia potencjalnego rodzicielstwa bardzo wyraźnie odbija się na męskich wyborach potencjalnej kandydatki na żonę. Mężczyzna czterdziestokilkuletni może jeszcze założyć rodzinę i mieć swoje biologiczne dzieci, natomiast kobieta wychodząca za mąż w podobnym wieku doświadczy już bardzo poważnych trudności w realizacji swoich prokreacyjnych planów.

Wybór współmałżonka może być dla kobiet zadaniem o tyle trudnym, że ma miejsce w okresie wczesnej dorosłości, wtedy, gdy tożsamość młodej oso-

by ciągle jeszcze ulega stabilizacji. Aleksandra Pilarska (2016) porównywała poczucie tożsamości u kobiet we wczesnym (19–25 lat) i późniejszym (40–74 lat) okresie dorosłości. Dowiodła, że występują pewne istotne różnice w zakresie siły poczucia tożsamości między badanymi grupami. Kobiety będące w drugiej połowie życia, w porównaniu z kobietami młodszymi, uzyskały wyniki wskazujące na większą konsolidację poczucia tożsamości. Jak pisze autorka „Kobiety w późniejszym okresie dorosłości, w porównaniu z tymi wkraczającymi w dorosłość, dysponują większymi poznawczymi i emocjonalnymi możliwościami opracowania zintegrowanego poczucia tożsamości” (cyt. za: Pilarska 2016: 344). Sytuacja młodych kobiet poszukujących współmałżonka może być więc o tyle skomplikowana, że z jednej strony mają przed sobą dokonanie jednego z najważniejszych wyborów życiowych (którym bez wątplenia jest wybór współmałżonka) i – jak już wspomniano – w porównaniu z mężczyznami mają na to mniej czasu. Z drugiej zaś strony ich poczucie tożsamości może wciąż ulegać dużym wahaniom. Przyczyną rozchwiania tożsamości mogą być tzw. ruminacje, polegające na chronicznym rozpamiętywaniu negatywnych wydarzeń z przeszłości. Rezultaty wielu badań pokazują, że stałe, negatywne myślenie o sobie, w przeciwieństwie do pozytywnego, warunkuje niepomyślny rozwój wydarzeń (Murray i in. 1996; Murray i in. 1998; Stojanowska 1998; Murray i in. 2000; Murray, Holmes 2004; Juroszek 2010; Juroszek 2012; Juroszek 2013). Ruminacje mają charakter dezaptacyjny, prowadzą do negatywnego funkcjonowania psychospołecznego. Utrudniają też dokonanie satysfakcjonującego wyboru współmałżonka, np. wtedy, gdy dotyczą negatywnych, pełnych zranień doświadczeń z płcią przeciwną. W takiej sytuacji proces poszukiwań odpowiedniej osoby i ostateczne świadome podjęcie decyzji o zaangażowaniu może być stale odkładane.

Znaczenie planu życiowego dla wyboru współmałżonka

Tadeusz Mądrzycki dobitnie podkreślał, że cele, do których człowiek dąży oraz towarzyszące im plany pozwalają zrozumieć dynamikę osobowości (Mądrzycki 1996: 19). Wyszczególnił trzy poziomy funkcjonowania człowieka (gdzie dwa pierwsze warunkowane są głównie przeszłością). Pierwszy poziom odnosi się do wrodzonych predyspozycji (m.in. temperament, popędy, emocje), drugi do nawyków (przyzwyczajenia, nałogi). Trzeci poziom dotyczy świadomości, przejawia się w działaniu, rozumianym jako aktywność intencjonalna, czyli świadoma, celowa (Mądrzycki 1996: 20).

Funkcję motywacyjną w procesie działania pełni jego plan. Tworzenie planów jest więc podstawową funkcją działania, jest też wyrazem przyszłościowej orientacji człowieka, która najlepiej przejawia się w kreowaniu planów życiowych (Mądrzycki 1996: 86). Pojęcie planu życiowego nie jest tożsame z pojęciem celu życia, gdyż cel określa to, co czego jednostka dąży, z kolei plan wyznacza drogi dojścia do celu (Mądrzycki 1996: 112). Plan życiowy jest efektem rozwoju i dojrzewania jednostki, plany życiowe mają charakter realistyczny (w przeciwieństwie do życzeniowego) i zaczynają się konkretyzować w czasie przejścia z okresu dorastania do dorosłości (Szewczuk 1975: 167).

W niniejszym opracowaniu wykorzystano elementy teorii Mądrzyckiego w odniesieniu do celu, zadania rozwojowego, jakim jest wybór współmałżonka. Jeśli przyjmiemy, że celem młodego człowieka jest założenie rodziny, to tenże człowiek powinien podejmować określone działania, aby ten cel osiągnąć. Skoro zaś funkcją działania jest tworzenie planów, to oznacza, że wybór małżonka powinien być (przynajmniej w pewnych aspektach) zaplanowany.

Mądrzycki wymienił określone cechy (wymiary) planów życiowych, należą do nich m.in.: treść, stopień ważności, zgodność między sposobem dojścia do celu a normami moralnymi, realizacyjność, szczegółowość, rozpiętość czasowa, stopień integracji (Mądrzycki 1996: 116–121). Biorąc pod uwagę fakt, że niniejsze opracowanie dotyczy celu (zadania), jakim jest wybór współmałżonka, cechy planów życiowych zostaną omówione na przykładzie planowania małżeństwa.

1. Treść. Plany życiowe mogą mieć charakter zawodowy, ekonomiczny, rodzinny, zawodowy, dotyczący własnego wypoczynku (Mądrzycki 1996: 116). Plan życiowy, jakim jest wybór współmałżonka, zalicza się więc do planów rodzinnych.

2. Stopień ważności. Związany jest z nadawaniem odmiennej wagi poszczególnym planom życiowym. Istnieje następująca zależność: im ważniejszy plan życiowy, tym większa ilość czasu i energii poświęconych zostaje na jego wykonanie.

Rezultaty wielu badań wykazują, że założenie rodziny jest bardzo ważnym celem dla zdecydowanej większości młodych Polaków (Płopa 2008a; 2008b; Płopa 2010). Choć część osób wybiera życie w samotności, to jak już podkreślono, większość młodych ludzi chce zawrzeć małżeństwo. Wielce prawdopodobne jest jednak to, że choć wspomniany cel deklarowany jest jako ważny, to pierwszy krok w jego zrealizowaniu – wybór współmałżonka – nierzadko poddany zostaje losowi. W tym przypadku mamy więc do czynienia z brakiem podejścia zadaniowego, które manifestuje się w działaniu. Wielu młodych ludzi, choć marzy o znalezieniu odpowiedniego kandydata na współmałżonka, to prawdopodobnie podejmuje niewiele świadomych, zaplanowanych działań w tym kierunku.

3. Zgodność między drogami dojścia do celu a normami moralnymi. W kwestii wyboru współmałżonka istotne jest to, na ile wybór ten jest zgodny z wyznawaną hierarchią wartości. Przykładem może być głęboko wierzący katolik, który nawiązuje relację romantyczną z osobą żyjącą w małżeństwie. Skutkiem kontynuowania takiej relacji jest poczucie winy.

4. Realistyczność tworzonych planów. Wraz z wiekiem wzrasta realizm tworzonych planów, zależy on od umiejętności, własnych możliwości jednostki, trafnego doboru środków działania (Mądrzycki 1996: 119). Realistyczność w wyborze współmałżonka przejawia się w braku myślenia życzeniowego, absurdałnego, roszczeniowego (np. co do cech charakteru kandydata na współmałżonka, jego majątku, urody i wykształcenia).

5. Szczegółowość. Jednostka tworzy mniej lub bardziej dokładne detale przebiegu danego planu. Odnośnie do celu, jakim jest wybór współmałżonka, można dostrzec u młodych wiele chaosu. Z jednej strony, na poziomie deklaracji, cenią rodzinę i w przyszłości chcą ją założyć, ale prawdopodobnie często nie tworzą konkretnych planów np. wakacyjnych, które uwzględniałyby ewentualne poznanie przyszłego małżonka. Warto podkreślić, że dzisiejsza kultura nie wspiera młodych ludzi w wyborze współmałżonka. Dawniej, powszechnie organizowane spotkania młodych odmiennej płci (np. bale) miały na celu wspólne poznawanie się w kulturalnym miejscu. Obecnie taką rolę mogłyby odgrywać określone grupy młodzieżowe (np. studenckie, religijne), koncentrując się na odpowiednim doborze kandydatów do danej grupy. Jako przykład można wymienić duszpasterstwa akademickie, charakteryzujące się przeważającą liczbą kobiet. Z punktu widzenia niniejszego opracowania ważne byłoby to, co można zrobić, aby przyciągnąć większą liczbę odpowiednich mężczyzn do takiej grupy, po to, by ułatwić młodym wzajemne poznawanie się (Juroszek 2014a: 51).

6. Rozpiętość czasowa. Związana jest z długością przyszłościowej perspektywy czasowej.

Jak już zostało wspomniane, z racji krócej trwającej płodności, czas kobiet na wybór współmałżonka jest stosunkowo krótki. Przyjęcie takiego założenia automatycznie koncentruje uwagę na kolejnej cesze omawianego planu życiowego, jakim jest stopień integracji.

7. Stopień integracji. Zakłada swoistą hierarchię polegającą na tym, że plany mniej ważne podporządkowane są istotniejszym. Oznacza to, że np. w przypadku kobiet (choćby ze względu na ich krótszy okres płodności) realizacja planów np. zawodowych nie powinna sprzyjać stałemu przekładaniu decyzji o małżeństwie i rodzicielstwie.

Warto zaznaczyć, że dawniej istniały kulturowo uwarunkowane rytuały, czasem nieco sztywne, ograniczające wolność wyboru. Pierwszy bal, wzajemne poznawanie się młodych, ściśle określony czas przeznaczony na poszukiwanie współmałżonka – te wszystkie działania były wpisane w kulturę, były zaplanowane. Dzisiaj, w epoce postindustrialnej młody człowiek napotyka na wiele trudności, które sprzyjają zagubieniu w dokonywaniu najważniejszych życiowych wyborów (Brzezińska, Kaczan 2010: 89; Brzezińska, Ciecuch 2016: 206). To zagubienie może skutkować brakiem podjęcia decyzji odnośnie do wyboru współmałżonka, który jest pierwszym krokiem w stronę realizacji jednego z najważniejszych i najbardziej upragnionych celów młodych ludzi – założenia pełnej, kochającej się rodziny.

Wybory małżeńskie młodych dorosłych w percepcji rodziców i teściów

Menelaos Apostolou, przedstawiciel kierunku ewolucjonistycznego w psychologii, poddał analizie uwarunkowania konfliktu międzypokoleniowego w obszarze wyboru współmałżonka (Apostolou 2008a). Analizował, jakie cechy przyszli teściowie cenią u synowej i zięcia. Badanie wykazało, że u zięcia, bardziej niż u synowej, rodzice cenią posiadanie pracy, możliwości zarobkowe. U synowych bardziej pożądana jest atrakcyjność fizyczna i bezkonfliktowość (Apostolou 2008b). Apostolou stwierdził też, że wybory małżeńskie dzieci często nie odpowiadają preferencjom rodziców. Przykładowo młodzi ludzie, w porównaniu ze swoimi rodzicami, większą wagę przywiązują do wyglądu zewnętrznego kandydata na współmałżonka (Apostolou 2008a: 303). Dla rodziców atrakcyjność fizyczna przyszłej synowej (zięcia) jest mniej istotna. Rodzice dużą wagę przywiązują też do dóbr materialnych, które posiada ewentualny zięć/synowa (Apostolou 2008b). W tym miejscu warto podkreślić, że zbyt duża koncentracja na dobrach, które wnosi przyszły zięć (synowa), świadczy o pazerności i wyrachowaniu, niemniej jednak umiarkowane, chłodne spojrzenie na rodzinę pochodzenia przyszłego zięcia/synowej może nieraz wnieść wiele cennych informacji.

Rodzice, którzy najczęściej pragną dobra dla swojego potomstwa, powodowani własnym doświadczeniem życiowym chcą, aby ich dzieci kierowały się cechami istotnymi z punktu widzenia relacji długoterminowych. Wraz z czasem trwania związku małżeńskiego zmniejsza się znaczenie atrakcyjności fizycznej

dla satysfakcji z małżeństwa. I tak, choć rodzice sami w młodości często zwracali uwagę na atrakcyjność fizyczną potencjalnego kandydata na małżonka, to wraz z upływem czasu, kierowani własnym doświadczeniem życiowym dostrzegają, że inne cechy – takie jak umiejętności komunikacyjne, wspólne wartości, pochodzenie, religia – są najbardziej istotne dla powodzenia małżeństwa.

Apostolou podkreśla, że przez całe wieki trwania rodziny wielopokoleniowej, udział rodziców w wyborze współmałżonka był większy niż obecnie (Apostolou 2011). Rodzina dawała swoim członkom duże wsparcie, stąd też – w zamian za pewne przywileje (ochrona, wsparcie finansowe w sytuacji kryzysu) miała swój udział w decyzji o ślubie młodych.

Dostrzegając pewne negatywy takiego modelu warto podkreślić, że z kolei w obecnych, postmodernistycznych czasach, rola rodziców w wyborze współmałżonka została prawie całkowicie ograniczona. Wybór męża (żony), a więc kogoś, kto w przyszłości będzie funkcjonował w bliskich relacjach również z dalszą rodziną (a przy okazji korzystał z jej pomocy, poznawał jej tajemnice, uczestniczył we wspólnym cierpieniu), prawdopodobnie nie powinien być tylko i wyłącznie indywidualnym wyborem młodego człowieka. Romantyczne zauroczenie powoduje bowiem, że młody człowiek może wprowadzić do rodziny osobę charakteryzującą się całkowicie odmiennym światopoglądem. W literaturze przedmiotu podkreśla się natomiast, że podobieństwa w zakresie wyznawanych poglądów, pochodzenia, wiary, sposobu bycia (które to cechy są mocno kształtowane w rodzinie pochodzenia) sprzyjają trwałości relacji międzyludzkich, w tym małżeństwa. Rodzice od początku zwracają więc uwagę na czynniki, które w perspektywie długoterminowej okazują się ważne dla małżeństwa (Juroszek 2014a). To, jak mogłaby wyglądać konstruktywna pomoc rodziców w wyborach małżeńskich dzieci, stanowi materiał na osobny artykuł naukowy.

Podsumowanie

W literaturze przedmiotu wiele miejsca poświęca się różnym etapom małżeństwa (takim jak jego początki, czas pojawienia się pierwszego dziecka, dorastania dzieci, etap tzw. pustego gniazda), jednak czas wyboru współmałżonka, rzadko jest poddawany osobnej, gruntownej analizie. A przecież to, jak będzie przebiegało wychowanie dzieci, satysfakcja z małżeństwa, w istotnym stopniu zależy od tego, kogo młody człowiek poślubi. Zagadnienie to staje się tym ważniejsze, że dzisiejsza kultura nie wspiera młodych ludzi w wywiązaniu się

z zadania rozwojowego, jakim jest wybór współmałżonka. Nierzadko czują się oni całkowicie zagubieni w realizacji tego zadania.

W artykule poddano analizie wybór współmałżonka w aspekcie zadaniowym, ewolucjonistycznym i planowym. Takie wybiórcze potraktowanie tematu nie oznacza, że w wyborze współmałżonka nieistotny jest tak fundamentalny czynnik, jak uczucie. Aspekt zadaniowy i planowy uwypuklono jednak z tej przyczyny, że dla przedstawicieli kultury Zachodu uczucie jest nierzadko jedynym kryterium brany pod uwagę w decyzji o ślubie. Biorąc pod uwagę fakt, że uczucia z definicji są nietrwale i przemijające, warto w przyszłości poddać analizie to, na ile obecny kryzys małżeństwa i rodziny jest rezultatem braku brania pod uwagę czynników takich jak planowość i zadaniowość.

Bibliografia

- Apostolou M. 2008a. *Parent-offspring conflict over mating: The case of beauty*, „Evolutionary Psychology”, nr 6, s. 303–315.
- Apostolou M. 2008b. *Parent-offspring conflict over mating: The case of family background*, „Evolutionary Psychology”, nr 6, s. 456–468.
- Apostolou M. 2011. *Parent-offspring conflict over mating: A replication and extension study*, „Journal of Integrated Social Sciences”, nr 2, s. 13–26.
- Biernat T. 2009. *Małżeństwo i rodzina w opiniach młodych Polaków, Niemców i Hiszpanów*, „Kultura i Edukacja”, nr 2, s. 71–87.
- Braun-Gałkowska M. 1994. *W tę samą stronę. Książka dla nauczycieli o wychowaniu i lekcjach wychowawczych*, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa.
- Braun-Gałkowska M., Gutowska A. 1994. *W tę samą stronę. Książka dla nauczycieli o wychowaniu i lekcjach wychowawczych*, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa.
- Braun-Gałkowska M. 1985. *Miłość aktywna*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa.
- Brzezińska A., Trempała J. 2006. *Wprowadzenie do psychologii rozwoju*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki. Podstawy psychologii*, red. J. Strelau, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 229–283.
- Brzezińska A., Kaczan R. 2010. *Kwestionariusz Poczucia Punktualności Zdarzeń Życiowych (PPZŻ): konstrukcja i analiza własności psychometrycznych*, „Polskie Forum Psychologiczne”, nr 15 (1), s. 85–110.
- Brzezińska A., Ciecuch J. 2016. *Formowanie się tożsamości w niestabilnych czasach*, „Roczniki Psychologiczne”, nr 2, s. 205–212.
- Brzezińska A., Piotrowski K. 2016. *Zmiana tożsamości w kontekście edukacyjnym: badania podłużne uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, „Roczniki Psychologiczne”, nr 2, s. 257–296.
- Buss D. 1996. *Ewolucja pożądania*, tłum. B. Wojciszke, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

- Buss D. 2001. *Psychologia ewolucyjna*, tłum. M. Orski, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Butrym M., Żuk Ł. 2016. *Seniorzy o singlach*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 191–208.
- Czernecka J. 2014. *Wielkomiejscy single*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
- Dobosz D. 2012. *Ślub, rozwód, kohabitacja – w opinii Polek i Brytyjek*, „Pedagogika Społeczna”, nr 4, s. 83–96.
- Dominiczak S. 2016. *Portale randkowe dla singli – opinie użytkowników*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 91–126.
- Dyczewski L. 2007. *Małżeństwo i rodzina upragnionymi wartościami młodego pokolenia*, [w:] *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*, red. L. Dyczewski, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 11–34.
- Dyczewski L. 2009. *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie – pomiędzy tradycją a nowoczesnością*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Easton J., Confer J., Goetz C., Buss D. 2010. *Reproduction expediting: Sexual motivations, fantasies, and the ticking biological clock*, „Personality and Individual Differences”, nr 5, s. 516–520.
- Havighurst R. 1956. *Research on the developmental task concept*, „The School Review”, nr 5, s. 215–223.
- Havighurst R. 1981. *Developmental tasks and education*, Longman, New York.
- Juroszek W. 2010. *Autoprezentacja młodzieży szkolnej. Emocjonalne i poznawcze konsekwencje deprecjonującej i faworyzującej autoprezentacji u młodzieży z wysokim i niskim lękiem społecznym*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Juroszek W. 2012. *Depresja a Ja odzwierciedlone*, „Horyzonty Wychowania”, nr 11, s. 201–214.
- Juroszek W. 2013. *Męskość zięcia w percepcji teścia – na podstawie 'Krystyny córki Lavransa' S. Undset*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio”, nr 13, s. 143–155.
- Juroszek W. 2014a. *Rola rodziców w wyborze współmałżonka*, „Społeczeństwo i Rodzina”, nr 4, s. 47–63.
- Juroszek W. 2014b. *Wybór współmałżonka w świetle teorii frustracji*, [w:] *Rodzina miłością wielka (?)*, red. W. Surmiak, Księgarnia św. Jacka, Katowice, s. 194–212.
- Juroszek W. 2015. *Motywacja do zawarcia małżeństwa w świetle teorii konfliktu motywów Kurta Lewina*, „Rozprawy Społeczne”, nr 9, s. 28–34.
- Kacprzak K., Leppert R. 2013. *Związki miłosne w sieci: poszukiwanie partnera życiowego na portalach randkowych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Kaźmierczak M. 2013. *Postrzegana empatia partnera jako predyktor satysfakcji ze związku romantycznego*, „Psychologia Społeczna”, nr 4, s. 433–447.
- Kłym-Guba M., Ciecuch J. 2016. *Dynamika poszukiwania tożsamościowego w różnych domenach we wczesnej adolescencji: Wyniki badań podłużnych*, „Roczniki Psychologiczne”, nr 2, s. 221–256.
- Komorowska-Pudło M. 2007. *Wychowanie do życia w rodzinie a postawy młodzieży wobec płciowości, małżeństwa i rodzicielstwa*, „Wychowawca”, nr 7/8, s. 11–15.

- Kozubek M. 2012. *Jaka rodzina, takie społeczeństwo*, [w:] *Jaka rodzina, takie społeczeństwo. Wspólnototwórczy wymiar wychowania integralnego*, red. M. Kozubek, Księgarnia św. Jacka, Katowice, s. 9–16.
- Krzysteczko H. 2000. *Pomoc w dojrzewaniu do miłości, małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo Powiernik Rodzin, Katowice.
- Liberska H., Malina A. 2011. *Wybrane osobowościowe determinanty wartościowania zadań związanych z małżeństwem i rodziną we współczesnej dorosłości*, [w:] *Wybrane problemy współczesnych małżeństw i rodzin*, red. H. Liberska, A. Malina, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 97–119.
- Lulek B. 2014. *Komunikacja w małżeństwie i narzeczeństwie. Ujęcie porównawcze*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, nr 67, s. 153–168.
- Malina A. 2012. *Efektywność radzenia sobie z realizacją zadań rozwojowych przez młodych dorosłych w zależności od płci*, [w:] *Funkcjonowanie współczesnych młodych ludzi w zmieniającym się świecie*, red. H. Liberska, A. Malina, D. Suwalska, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 293–312.
- Mądrzycki T. 1996. *Osobowość jako system tworzący i realizujący plany*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Miazgowiec J. 1998. *Wychowanie prorodzinne i seksualne. Scenariusze lekcji*, Wydawnictwo Powiernik Rodzin, Katowice.
- Murray S., Holmes J., Griffin D. 1996. *The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient*, „Journal of Personality and Social Psychology”, nr 71, s. 1155–1180.
- Murray S., Holmes J., Griffin D. 2000. *Self-esteem and the quest for felt security: How perceived regard regulates attachment processes*, „Journal of Personality and Social Psychology”, nr 78, s. 478–498.
- Murray S., Holmes J. 2004. *Ja w oczach ukochanej osoby*, [w:] *Ja i tożsamość. Perspektywa psychologiczna*, red. A. Tesser, R. Felson, J. Suls, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 159–182.
- Ostrowska K., Ryś M. 1997. *Przygotowanie do życia w rodzinie*, cz. 1. *Materiały pomocnicze dla nauczycieli i wychowawców*, Wydawnictwo ADAM, Warszawa.
- Pilarska A. 2016. *Wielość ról a poczucie tożsamości u kobiet we wczesnym i późniejszym okresie dorosłości*, „Roczniki Psychologiczne”, nr 2, s. 333–364.
- Płopa M. 2008a. *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Płopa M. 2008b. *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Płopa M. 2010. *Małżeństwo w percepcji młodych Polaków*, [w:] *Psychospołeczne aspekty życia rodzinnego*, red. T. Rostowska, A. Peplińska, Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 78–79.
- Przetacznik-Gierowska M., Tyszkowa M. 1996. *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ruszkiewicz D. 2014. *Poglądy narzeczonych na temat podziału obowiązków w małżeństwie*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 7, s. 40–47.

- Ryś M. 2007. *Rodzinne uwarunkowania psychospołeczne funkcjonowania Dorosłych Dzieci Alkoholików*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rzymowska M. 2016. *Stereotyp singla – opinii osób żyjących w małżeństwie*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 127–158.
- Siudem A. 2009. *Obraz małżeństwa i rodziny w percepcji młodzieży*, [w:] *Psychologiczne i społeczne dylematy młodzieży XXI wieku*, red. G. Kwiatkowska, M. Filipiak, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 123–129.
- Sobiczewska J. 2016. *Studenci i singlach i życiu w pojedynkę*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 33–58.
- Sokal U. 2013. *Obraz małżeństwa i przyszłej rodziny u młodych dorosłych*, [w:] *Małżeństwo, rodzina, rozwód*, red. B. Kąja, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Sorkowicz A. 2012. *Wspólnota rodzinna w świetle nauczani błogosławionego Jana Pawła II*, [w:] *Jaka rodzina, takie społeczeństwo. Wspólnototwórczy wymiar wychowania integralnego*, red. M. Kozubek, Księgarnia św. Jacka, Katowice, s. 147–159.
- Świąder M. 2016. *Singielki z odzysku*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 159–189.
- Stojanowska E. 1998. *Opisywanie siebie w warunkach autoprezentacji oraz prywatnie. Style autoprezentacji*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa.
- Szewczuk W. 1975. *Psychologia. Zarys Podręcznikowy*, t. 2, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Szumiec I. 2016. *Oczekiwane cechy przyszłego partnera i strategię jego poszukiwania*, [w:] *Single – życie w pojedynkę – stereotypy i samooceny*, red. Z. Kawczyńska-Butrym, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 59–90.
- Wójtowicz M. 2011. *Męskość w koncepcjach Stu Webera i Johna Eldredge'a – próba syntezy*, [w:] *Familiaris splendor. Piękno życia rodzinnego jako wyzwanie dla społeczeństwa i Kościoła*, red. A. Bartoszek, Księgarnia św. Jacka, Katowice, s. 156–166.
- Zimbardo P., Gerrig R. 2006. *Psychologia i życie*, tłum. J. Radzicki, E. Czerniawska, A. Jaworska, J. Kowalczevska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zubrzycka E. 1993. *Narzeczeństwo, małżeństwo, rodzina, rozwód?*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.